

Juryrapport

Er zijn vrij veel taalgebieden op de wereld waarvan de literatuur vanuit Nederland gezien niet lijkt te bestaan. Dat hoeft niets met de kwaliteit ervan te maken te hebben, onbekendheid met de taal, gebrek aan goede vertalers en uitgeversangst voor het onbekende zijn meestal praktische oorzaken. Polen is hier te lande zo'n literair terra incognita. Verder dan *Quo Vadis?* is het Nederlandse publiek nooit gekomen.

Nu waren die onbekendheid en dat volslagen gebrek aan interesse wederzijds: de Nederlandstalige literatuur mocht zich in Polen ook niet bepaald in warme belangstelling van het publiek verheugen. Een van de juryleden heeft een Poolse vertaling van de *Max Havelaar* in zijn bezit, uitgegeven in Warschau anno 1903. Een witte raaf, of een zwaluw die nog in geen 60 jaar zomer maakte. De laatste jaren zijn de literaire betrekkingen tussen de beide landen gelijktijdig, maar onafhankelijk van elkaar, enigszins opgeklaard. Er zijn vertalingen verschenen die rechtstreeks uit het Nederlands respectievelijk het Pools zijn gemaakt en die de toets der kritiek konden doorstaan. Zonder dat iemand er erg in had, bleken er in Polen ineens Neerlandici te zijn opgestaan die in staat waren auteurs als Louis Paul Boon, Hugo Raes e.a. uit het Nederlands te vertalen. Een van hen wil het Prins Bernhard Fonds vanavond eren, de heer Andrzej Wojtaś.

Andrzej Wojtaś heeft werk van Marnix Gijsen, Hugo Raes en Louis Paul Boon in het Pools vertaald en naast zijn werk als vertaler doceert hij nog Duits aan de universiteit van Warschau.

Gezien zijn leeftijd kan men rustig zeggen dat hij aan het begin van een carrière staat. De kwaliteit van zijn nog betrekkelijk kleine vertaaloeuvre is echter zo voortreffelijk gebleken, dat de jury de toekenning van deze prijs volstrekt niet prematuur acht.

De jury heeft zich bij haar oordeel over Wojtaś' werk laten leiden door drie onafhankelijk van elkaar gemaakte rapporten over zijn vertaling van Boons verhaal *Twee spoken*. De rapporteurs waren volstrekt eensgezind in hun eindoordeel: Wojtaś vertaalt nauwgezet en zijn proza is een genot om te lezen. Hij schrijft een zeer rijk en idiomatisch Pools dat nergens de indruk maakt een vertaling te zijn, maar dat toch, en hieruit blijkt dat men met een zeer goede vertaler te doen heeft, steeds volkomen trouw aan het origineel blijft. Inhoud en stijl van Boons tekst is nergens geweld aangedaan, integendeel, alle wezenlijke elementen van het verhaal en humor en zelfspot, de typische sfeer van Vlaanderen in en vlak na de Tweede Wereldoorlog, Boons onnavolgbare spreektaalstijl hebben het volle pond gekregen.

Over Boons stijl is in verband met vertalen wel eens eerder het een en ander opgemerkt. Voor een Noord-Niederlander is Boons taal zacht gezegd merkwaardig en verre van normaal. Het is echter geen Noord-Nederlands maar Vlaams en wel de Aalster variant daarvan. Het Aalsters is welbeschouwd een taal als alle andere, met zijn eigen grammatica, zinsbouw etc., die helaas de handicap heeft binnen het groot Nederlands verband niet salonfähig te zijn. Vlaams is nu eenmaal voor een Nederlander al gauw koddig. Een buitenlander heeft nauwelijks last van dergelijke

vooroordelen, hij is veel eerder in staat de taal te bekijken, zoals die is, een taal met een grammatica die wat afwijkt van die van het standaard Nederlands, maar wat dan nog?

Ook Wojtaś heeft Boons taal zo bezien. Hij heeft geen enkele poging gedaan hem in een of ander Pools dialect over te brengen. Zoals Boon ervoor koos te schrijven in de taal die hij dagelijks sprak, zo heeft Wojtaś ervoor gekozen zijn werk te vertalen in de taal die hij dagelijks spreekt, namelijk in de taal van een inwoner van Warschau. Maar dan ook echt in de gesproken taal met al de eigenaardigheden ervan. Toch is deze taal echter, mag men aannemen, voor de Poolse lezer wat minder vreemd dan Boons dialect voor de Nederlandse. Is dit een verwijt dat men de vertaler kan maken, heeft hij Boons eigenaardigheden onvoldoende overgebracht? De rapporteurs, en met hen de jury menen van niet. Men is eensgezind van mening, dat Wojtaś hier heel verstandig aan heeft gedaan en dat Boons werk geen cent te kort is gekomen. De praktijk van het vertalen leert, dat het weergeven van dialect een uiterst dubieuze aangelegenheid is, die meestal gedoemd is te mislukken. Dialect in een vertaling leidt eerder de aandacht van de lezer af van de inhoud dan dat het er iets aan toevoegt. De Polen krijgen Boon nu te lezen, zoals in Nederland en België misschien alleen voor Aalstenaren is weggelegd: als iemand die hun eigen taal spreekt. Dus geen dialect maar normaal Pools, en wat voor Pools!

Zoals gezegd: Wojtaś is een groot stilist. Hij heeft de werkelijkheid die in het verhaal beschreven wordt zo levensecht en natuurgetrouw weten weer te geven, dat één van de rapporteurs, voor wie de heer Wojtaś een volslagen onbekende was, zeer verbaasd was toen zij zijn leeftijd vernam. Zij had gedacht dat het een wat oudere man zou zijn die zeker de oorlog had meegemaakt. Niet omdat de vertaler zo'n ouwelijk taalgebruik heeft, maar om de direct voelbare sfeer van die jaren die hij door zijn taal weet op te roepen. Wij kunnen ons geen beter compliment voor het inlevingsvermogen en de taalkundige veelzijdigheid van de vertaler denken.

Als punt van kritiek werd aangevoerd dat de vertaler soms wat al te sappig vertaalt. De angst voor het gewone, zoals Karel van het Reve, vertaler uit het Russisch, dat enige jaren geleden op deze zelfde plaats aan de orde heeft gesteld, is hem niet geheel vreemd. Als in het origineel een aardige uitdrukking staat, dan weet de vertaler er ook een te vinden, maar als het origineel een neutraal woord gebruikt dan kan de vertaler vaak de lust niet bedwingen toch een eigen vondst in te lassen. Gebruikt Boon het woord 'pens', dan weet Wojtaś daar een fraaie Poolse equivalent voor te vinden, maar schrijft Boon gewoon 'buik', dan vertaalt hij ook 'pens'. Hoewel de jury in het algemeen dit poetsen niet voorstaat, is zij van mening dat de frequentie ervan in dit geval zo laag is, dat men van een geringe schoonheidsfout kan spreken. Verder meent men dat Boon wat dit betreft wel een stootje kan velen en dat een lichte chargingering nauwelijks afbreuk doet aan het geheel, vooral waar er zoveel positiefs tegenover staat.

Op grond van dit alles heeft de jury unaniem besloten Andrzej Wojtaś voor de Martinus Nijhoff Prijs 1983 voor te dragen. De jury spreekt daarbij de hoop uit, dat hij nog vele boeken uit het Nederlands mag vertalen, waarbij ze hem er met enige schroom, want zij wil niet van Noord-Nederlands chauvinisme beticht worden, toch

op wil wijzen, dat er niet alleen in Vlaanderen goede boeken worden geschreven.

De jury

Hans van den Bergh, voorzitter

Barber van de Pol

Henriëtte Schatz

Eva Wolff

Daan den Hengst

Arthur Langeveld

Aldert Walrecht

Fokke Procée, secretaris